

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

6-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 6 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Umarov Sardor Yakubovich

QAYTA BIRLASHGAN GERMANIYA IQTISODIYOTI RIVOJLANISHINING
ASOSIY JIHATLARI 12-16

Atamuratova Dilafroz Rashidovna

XORAZM XALQ SOVET RESPUBLIKASINING ILK MATBUOTI: “INQILOB QUYOSHI” 17-20

Mansurov Ulug‘Bek

XX ASRNING 20-50-YILLARIDA NAMANGAN SHAHRIDA SOG‘LIQNI
SAQLASH TIZIMIDAGI MUAMMOLAR 21-24

Umid Bekmuhammad, Sayyora Samandarova

XORAZMDAGI JADID MAKTABLARIGA OID TA‘LIM
TASHKILOTLARI VA JAMIYATLARI 25-31

Norov Shuhrat, Turatosheva Sadoqat

O‘ZBEKISTON YOSHLAR SIYOSATINING IJTIMOIIY, MADANIY VA TA‘LIMIIY
SOHALARDAGI FALSAFIY ASOSLARI VA UNING MA‘NAVIY YETUK YOSHLARNI
SHAKLLANTIRISHDAGI ROLI 32-38

Sultanov Samandar Mahmud o‘g‘li

QUYI AMUDARYO VA BUXORO-QORAKO‘L HUDUDI MANZILGOHLARINING
MODDIY ASHYOLARDA AKS ETISHI 39-42

Quranboyeva Sevinchoy

SOVET HOKIMIYATI DAVRIDA XORAZM VILOYATI AHOLISINING UY-JOY
QURILISHIDA IJTIMOIIY HAYOTNING AKS ETISHI (1945-1985-YILLAR MISOLIDA) 43-46

Mamajanov Azizbek

SOVET HUKUMATI AGRAR SIYOSATINING O‘ZBEKISTON SSR IRRIGATSIYA
TIZIMIGA TA‘SIRI (1950-1990-YILLAR)..... 47-52

Baxritdinov Jasurbek

AKADEMIK ABDULAHAD MUHAMMADJONOVNING O‘ZBEKISTONDA TARIX VA
ARXELOGIYA FANLARI RIVOJIGA QO‘SHGAN HISSASI 53-57

Aliqulov Ramazon

TOSHKENT VA FARG‘ONA VODIYSIDAGI DEHQON, CHORVADOR VA HUNARMAND
AHOLINING MADANIY, IJTIMOIIY, SIYOSIIY, IQTISODIIY ALOQALARNING
O‘ZBEK XALQINING ETNOGENEZIDAGI O‘RNI (QANG‘LI QABILASI MISOLIDA) 58-66

Abduraxmonov Adxamjon Soxodilla o‘g‘li

1946–1990-YILLARDA QO‘QON SANOATINING TRANSFORMATSIYASI 67-74

Tashqo‘lova Dilnoza Turaboy qizi

YANGI O‘ZBEKISTON VA XITOIY XALQ RESPUBLIKALARI IQTISODIIY
HAMKORLIGIDA “BIR MAKON-BIR YO‘L” TASHABBUSINING AHAMIYATI 75-78

Jabborov Qaxramon Jaxongir o‘g‘li

JULIYA KOHENNING XVIII-XX ASRLARDA SEFARD YAHUDIYLARINING IJTIMOIIY
HOLATIGA OID TADQIQOTLARI TAHLILI 79-83

<i>Dilfuza Muxammadinova Nasretdinova</i> TA'LIMNING TARAQQIYOT YO'LI	84-89
--	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Ollanazarov Bekmurod</i> INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA TURISTIK XIZMATLAR SOHASIDA INVESTITSION FAOLLIKNI BOSHQARISH: NAZARIYA, AMALIYOT VA XORIJIY TAJRIBA	90-100
<i>Umronov Eldorbek Sodirovich</i> O'ZBEKISTONDA EKOTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	101-107
<i>Tangirkulov Bekzod</i> TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY RESURLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	108-115
<i>Aymatov Sirojiddin To'raqul o'g'li</i> TRANSPORT TIZIMINING RAQOBATBARDOSHLIGINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARI TIZIMI	116-125
<i>Ergashev Uyg'un Jabborovich</i> KAMERAL SOLIQ TEKSHIRUVI UCHUN ELEKTRON MANBASINING SHAKLLANISHI, SOLIQ TIZIMIDAGI QO'LLANILAYOTGAN DASTURIY MAHSULOTLARNING AHAMIYATI	126-131

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Nosirxo'jayeva Gulnora</i> AXBOROT VA "OMMAVIY MADANIYAT" XURUJINING DOLZARB MUAMMOLARI	132-136
<i>Panjiyev Suhrob</i> HAQIQATNING KOGERENTLIK XUSUSIYATLARINING YANGILANISHI	137-143
<i>Gadoeva Lobar</i> IJTIMOIY-FALSAFIY TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA SOG'LOM TURMUSH TARZI .	144-148
<i>Djurayeva Nigora</i> SYSTEMIC ANALYSIS OF THE FORMATION OF COGNITIVE ASPECTS OF CONSCIOUSNESS OF THE PEOPLES OF CENTRAL ASIA	149-158
<i>Юлдашев Фаррух Абдурахманович</i> ПОНЯТИЕ ЭКЗИСТЕНЦИАЛИЗМА И ЕГО СТЕПЕНИ ИССЛЕДОВАНИЯ	159-167
<i>Mengliqulov Umid Mamadiyevich</i> MILLIY IDENTIFIKATSIYA MASALASINING TARIXIY-DINAMIK VA ZAMONAVIY KONTEKSTDA TAHLILI	168-173
<i>To'xtarov Ismatulla Murodovich, Ergashev Ulug'bek Adxamovich</i> MAG'RIBNI MAFTUN AYLAGAN MUTAFAKKIR	174-178
<i>Toirov Ilhom</i> IJTIMOIY-MADANIY TARAQQIYOT: SIVILIZATSION ASOSLAR VA YO'NALISHLAR	179-183
<i>Farxodjonova Nodira, Ergashev Ibodulla</i> GLOBALASHUV SHAROITIDA MILLIY O'ZLIKNI SAQLASH VA JAMIYAT BARQARORLIGI: JADIDLAR MEROSIGA IJTIMOIY-FALSAFIY NAZAR	184-188

<i>Ergashev Ozodbek Baxodurovich</i> YUNON MANTIQ ILMINING ARAB TILIGA TARJIMA QILINISHI VA ISLOM FALSAFASIGA KIRIB KELISHI	189-194
<i>Fayziyev Xurshid</i> VOLTER VA BAG'RIKENGLIK GENEZISI	195-199
<i>Sattorova Shalola</i> MIRZO ABDULQODIR BEDILNING ASOSIY FALSAFIY G'OYALARI	200-203
<i>Taylyakova Feruzaxon Sultanovna</i> TADBIRKOR VAZIFALARI VA SHAXSIY SIFATLARI	204-207
<i>Sadullayev Sardor Saydiganiyevich</i> INSON VA SAN'ATNING ARTUR SHOPENGAUER TA'LIMOTIDA ESTETIK TAFAKKUR PRIZMASIDA TAHLILI	208-215
<i>Vaxobova Dilfuza Roziqovna</i> ABU ABDULLOH RUDAKIY ADABIY-FALSAFIY MEROSINI O'RGANISHGA SINERGETIK USULDA YONDASHUV	216-219
<i>Yuldashxodjaev Haydar Hashimxanovich</i> MUSOXONXOJA DAHBIDIY ASARLARIDA USTOZNING SHOGIRDNI TANLASH VA UNI TARBIYALASHDAGI FALSAFIY G'OYALARI	220-224
<i>Umurzaqov Axmadjon Maxamadovich</i> INSON E'TIQODIDAGI O'ZGARISHLARNING METODOLOGIK ASOSLARI	225-231
<i>Teshayeva Gulchehra Murodovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA SHAXSNING RAQAMLI JAMIYATGA TRANSFORMATSIYALASHUVI	232-237
<i>Yusupova Ranaxon</i> IJTIMOIY MUHIT TEXNOGEN SIVILIZATSIYA VA AHLOQ MASALALARI	238-241
<i>Sharipov Abdukhakimjon Ziyotdinovich</i> SHARQ VA G'ARB TAFAKKURIDA FAROVON HAYOT TUSHUNCHASINING FALSAFIY TAHLILI	242-246
<i>Sultonova Shaxnoza</i> MUNAVVAR QORI MA'RIFIY-AXLOQIY QARASHLARINING FALSAFIY AHAMIYATI	247-251
<i>Dusmanov Sherzod Abduvaliyevich</i> JINOYATCHILIK – YOSHLAR AXLOQIY-MA'NAVIY BUZILISHLARINING MANBAI VA HOSILASI SIFATIDA	252-256
<i>Rajabboy Hasanov</i> FAROVON HAYOT MEZONI VA UNING JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA'SIRINING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI	257-261
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Boynazarov Zokir</i> TARIXIY YOZMA MANBALARDA SOMATIZMLAR VA INSON MANZARASI	262-274
<i>Yeshboyeva Matluba</i> MUHAMMAD YUSUF SHE'RLARI TARJIMALARIDA IBORALARNING BERILISHI ("KO'HNA QUDUQ" DOSTONI MISOLIDA)	275-279

<i>Azizaxon Rasulova</i> SINTAKTIK MAYDON KONSEPSIYASI VA UNING LINGVISTIK TALQINI	280-284
<i>Mamadkulova Kamila Abdukhaliqovna</i> THE IMAGE OF A LITERARY HERO OF THE "LOST GENERATION" IN THE WORK OF E.M. REMARQUE	285-290
<i>Naimova Parvina Rustamovna</i> ITALYAN VA O'ZBEK MULOQOT MATNI JARAYONIDA MULOQOTNING O'RNI VA AHAMIYATI. ITALYAN TILI VA O'ZBEK TILI VERBAL MULOQOT MATNIDA O'XSHASH VA FARQLI JIHATLARI	291-296
<i>Жабборовва Муслима Тохировна</i> ПРИМЕНЕНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ УНИВЕРСАЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ДЕЙСТВИЙ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ	297-301
<i>Xudoyberdiyeva Oyjamol, Jo'rayeva Komila</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA QADRIYATLAR IFODASI VA ULARNING TARJIMA MUAMMOLARI	302-306
<i>Ostonova Ramziya</i> LEXIC-SEMANTIC FIELD OF CONSTRUCTION TERMINOLOGY	307-311
<i>Qarshiyeva Tamara, Nabiyeva Sharifa, Samadova Charos va G'aniyeva Inobat</i> AMERIKA VA O'ZBEK ADABIYOTI MISOLIDA «UYG'ONISH VA MILLIY O'ZLIKNI ANGLASH» TAMOIYILLARINING QIYOSIY TAHLILI	312-316
<i>Sumbul Muxammedova</i> XORAZM DOSTONLARIDAGI AYRIM HIKMATLI JUMLALARNING SODDA GAP TAHLILI BO'YICHA IZOHI	317-322
<i>Abduqodirova Zebo Qodirovna</i> XXI ASR TILSHUNOSLIGIDA YANGI YO'NALISH SIFATIDA EKOLINGVISTIKA	323-331
<i>Murtozayeva Zarina Muxtor qizi</i> BADIY ADABIYOTLARDA KONSEPT VA KONSEPTASFERA FAOLLASHUVINING NAZARIY ASOSLARI	332-335
<i>Abiyatova Muslima Maratovna, Abdirasulov Bahodir</i> AUDIOVISUAL TRANSLATION: SUBTITLING AND DUBBING CHALLENGES	336-343
<i>Kayimova Mohinur Salokhiddin kizi, Bakiyev Faxriddin</i> COMPLEXITY OF CULTURE-SPECIFIC UNITS AND SEMANTIC AMBIGUITIES IN TRANSLATION	344-350
<i>Rasulova Nigora Kurbonovna</i> MASHRAB IJODIDA MULAMMA' ASARLAR TADQIQI	351-356

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Djumaniyozova Dilfuza, Matnazarova Muhayyo</i> IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARINI HAL QILISHDA YURIDIK KLINIKANING AHAMIYATI	357-362
<i>Mirzaraximov Baxtiyor, Shokirov Boburjon</i> KIBERHUJUMLAR NATIJASIDA SHAXSIY VA DAVLAT SIRLARIGA XAVF SOLISH	363-367

<i>Baymurotov G'ayrat Panjiyevich</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUNCHILIK TASHABBUSI HUQUQINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI	368-376
<i>Esanova Shaxnoza</i> JINOYATGA TAYYORGARLIK KO'RISH VA SUIQASD QILGANLIK UCHUN JAVOBGARLIKKA OID RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI	377-383
<i>Abduvaliyev Murodillo</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA QONUN BO'YICHA MEROS HUQUQINI TARTIBGA SOLISHNING XUSUSIYATLARI	384-388
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> TASVIRGA BO'LGAN HUQUQ: ANGLIYA VA NYU-YORK QONUNCHILIGI QIYOSIY TAHLILI	389-395
<i>Ismaylov Raxat</i> HUQUQNI SHARHLASH JARAYONINING ILMIY-NAZARIY TAHLILI	396-402
<i>Nabiyev Muhridin</i> INSON HUQUQLARI BO'YICHA MILLIY INSTITUTLAR FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI	403-406
<i>Kabulov Xojabay, Dauletbaeva Aynur</i> SHAXS SHA'NI VA QADR-QIMMATINING HUQUQIY HIMOYASI VA UNI BUZGANLIK UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK ASOSLARI	407-412
<i>Utebaev Salamat, Kalbaeva Eldora</i> VOYAGA YETMAGAN YOKI MEHNATGA LAYOQATSIZ SHAXSLAR MODDIY TA'MINOTINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI BUZGANLIK UCHUN JAVOBGARLIK	413-418
<i>Begatov Jasurbek Numonjanovich</i> MEHNATGA OID MUNOSABATLARDI KAMSITISH UCHUN HUQUQIY JAVOBGARLIK MASALALARI	419-432
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> QONUN BUZILISHI, UNING KELIB CHIQISH SABABLARI VA BUNGA IMKONIYAT YARATIB BERAYOTGAN SHART-SHAROITLARNI BARTARAF ETISH TO'G'RISIDAGI PROKUROR TAQDIMNOMASINING MAZMUNI VA UNGA QO'YILGAN TALABLAR	433-441
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Gayupova Saodat Xamidovna</i> INDIVIDUAL YONDASHUV ASOSIDA ZAMONAVIY TALABA SHAXSINI SHAKLLANTIRISH MASALALARI	442-446
<i>Akimova Jumaxan, Isakova Malika</i> FIZIKA VA ASTRONOMIYANI O'QITISHDA STEAM TA'LIM TIZIMINING AHAMIYATI ...	447-452
<i>Абдуллаева Мавжуда Эргашевна</i> СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ПРОФИЛАКТИКЕ РАСПРОСТРАНЕННЫХ ДЕТСКИХ ЗАБОЛЕВАНИЙ: МЕТОДИКА ПРИМЕНЕНИЯ ПРОГНОСТИЧЕСКИХ КАРТ	453-460
<i>Mirkasimova Zilola Alisherovna</i> MULTIMEDIA – MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA BILINGVAL KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	461-464

<i>Xidirova Durдона Muxtorovna</i> SINERGETIK TA'LIM VA O'QUVCHI-QIZLARNI IJTIMOIIY-MADANIY MUNOSABATLARGA TAYYORLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	465-469
<i>Yazdonov Ulug'bek, Rashidova Madina</i> YOSHLARDA KASBIY BILIM VA KO'NIKMANI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN ZAMONAVIIY KONSEPSIYALARDA ILGARI SURILAYOTGAN TA'LIMOTLAR	470-479
<i>Elmuratova Zamira</i> INTERACTIVE METHOD IN TEACHING ENGLISH	480-484
<i>Karimova Nilufar Ummatqul qizi</i> SOFT SKILLS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES: BASES OF IMPROVEMENT OF STUDENTS' INTERPERSONAL AND COGNITIVE SKILLS	485-490
<i>Adilov Shodiyor</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA DIZAYN FANLARINI INTEGRATSIYALASHDA "G'OYALARNING LOYIHALA" USULI	491-496
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> ПОНЯТИЕ «ДУХОВНЫЙ ГУМАНИЗМ» КАК ОСНОВОПОЛАГАЮЩЕЕ КАЧЕСТВО ГУМАННОГО ПЕДАГОГА	497-500
<i>Abdurazzaxov Abdurasul</i> SPORT-SOQ'LOMLASHTIRISH TURIZMI ASOSIDA TALABALARNING JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	501-506
<i>Ergashev Tolif</i> O'QUVCHILARNING KARTOGRAFIK BILIMLARINI RIVOJLANTIRISHDA MATEMATIKA VA GEOGRAFIYA FANLARI INTEGRATSIYASINI TA'MINLASH	507-515
<i>Gaziev Baxromjon</i> CHAVANDOZLARNING JISMONIY VA TEXNIK-TAKTIK HARAKATLARINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI	516-523
<i>Madaminova Mavjuda Erkinovna</i> TALABALARNING TEXNIK IJODKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	524-529
<i>Kamalova Dilnavoz, Sattorova Aziza</i> FIZIKAVIIY MAYATNIK ORQALI OG'IRLIK KUCHI TEZLANISHINI ANIQLASHDA TALABALARNING KASBIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	530-535
<i>Sobirova Saida Otabekovna</i> KASBGA YO'NALTIRISHNING ZAMONAVIIY MODELLARI	536-542
<i>Haqberdiyev Baxtiyor, Sotiboldiyev Amiriddin, Abdumutalibov Oyatillo</i> MUHANDISLIK GRAFIKASI VA TASVIRIIY SAN'AT, ARHITEKTURA VA DIZAYN (TEXNIK VA SAN'AT) FANLARINI O'ZARO INTEGRATSIYALASH	543-546

Received: 16 May 2025
Accepted: 1 June 2025
Published: 15 June 2025

Article / Original Paper

ANALYSIS OF THE ISSUE OF NATIONAL IDENTITY IN HISTORICAL-DYNAMIC AND CONTEMPORARY CONTEXTS

Menglikulov Umid Mamadiyevich,

Associate Professor at the Academy of Law Enforcement of the Republic of Uzbekistan,
Doctor of Philosophy (PhD)

Abstract. This article analyzes the issue of national identity within historical-evolutionary processes and in the context of modern globalization. National identity is interpreted as a multilayered phenomenon shaped by the complex interplay of socio-political, cultural, and economic factors. The article highlights the philosophical, political, and cultural significance of national identity in contemporary social development and discusses its role in ensuring geopolitical stability and preserving cultural heritage.

Keywords: national identity, globalization, cultural identity, social integration, political stability, identity crisis, national sovereignty, geopolitical factors.

MILLIY IDENTIFIKATSIYA MASALASINING TARIXIY-DINAMIK VA ZAMONAVIY KONTEKSTDA TAHLILI

Mengliqulov Umid Mamadiyevich,

O'zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi dotsenti,
falsafa doktori (PhD).

E-mail: u.m.mengliqulov@proacademy.uz

Annotatsiya. Ushbu maqolada milliy identifikatsiya masalasi tarixiy-evolyutsion jarayonlar hamda zamonaviy globallashuv sharoitidagi holati tahlil etiladi. Milliy identifikatsiya ijtimoiy-siyosiy, madaniy va iqtisodiy omillarning o'zaro murakkab ta'siri natijasida shakllanuvchi ko'p qatlamli fenomen sifatida talqin qilinadi. Maqolada milliy identifikatsiya tushunchasining zamonaviy ijtimoiy taraqqiyotdagi falsafiy, siyosiy va madaniy ahamiyati yoritilib, uning geosiyosiy barqarorlikni ta'minlash hamda madaniy merosni asrab-avaylashdagi roli muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: milliy identifikatsiya, globallashuv, madaniy o'zlik, ijtimoiy integratsiya, siyosiy barqarorlik, identifikatsiya inqirozi, milliy suverenitet, geosiyosiy omillar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I6Y2025N25>

Kirish. Turli tarixiy bosqichlarda millat va milliy identifikatsiya masalasi jamiyat taraqqiyotining eng dolzarb ijtimoiy-siyosiy va madaniy muammolaridan biri sifatida namoyon bo'lib kelgan. Milliy identifikatsiya — bu shunchaki shaxsning yoki guruhlarining o'zini muayyan millatga mansub deb anglash jarayoni emas, balki u tarixiy, siyosiy, madaniy va iqtisodiy omillarning murakkab o'zaro ta'sirida shakllanadigan ko'p qatlamli ijtimoiy konstruksiyadir. Har bir tarixiy davr o'zining siyosiy va sivilizatsion talablari asosida bu tushunchaga turlicha yondashgan, va bu holat jamiyatlar taraqqiyotida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirgan.

Shu nuqtai nazardan qargalganda, milliy identifikatsiyaning shakllanishi va inqirozi masalasi o'z-o'zidan faqatgina nazariy konsept sifatida emas, balki amaliy geosiyosiy va

ijtimoiy-iqtisodiy muammolar kontekstida ham tahlil etilishi lozim. Haqiqatdan ham, millat va identifikatsiya fenomeni o'zida nafaqat shaxsiy, balki kollektiv "Men" va "Biz" obrazlarini aks ettiradi. U xalqlarning o'z-o'zini anglash darajasini, tarixiy xotirasini, madaniy o'ziga xosliklarini va ijtimoiy birdamligini belgilovchi asosiy ijtimoiy mexanizmlardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda milliy identifikatsiya masalasi global miqyosda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Milliylik paradigmasi hanuzgacha geosiyosiy dunyo tartibining asosiy konstruktiv elementi sifatida saqlanib qolmoqda. Shu bilan birga, globallashuv sharoitida shaxslar, ijtimoiy guruhlar va butun jamiyatlar o'zlarining milliy o'zligini qayta aniqlashga majbur bo'lmoqda. Ayniqsa, global integratsiya va madaniy transmilliylik kuchayib borayotgan bir davrda, turli xil fuqarolik shakllari, gibrid o'zliklar va ko'p qatlamli identifikatsiyalar vujudga kelmoqda. Bu esa "Biz kimmiz?" yoki "Bizning milliy identikligimiz qanday?" kabi fundamental savollarni kun tartibiga olib chiqmoqda.

Dastlabki qarashda o'z milliy mansubligini aniqlash oddiy va intuitiv jarayondek tuyuladi. Biroq zamonaviy jamiyat amaliyoti, ayniqsa ko'p millatli, ko'p konfessiyali va transmadaniy davlatlar misolida bu masalaning qanchalik murakkab va ko'p qirrali ekanligini ko'rsatmoqda. Shu sababli, zamonaviy ijtimoiy-falsafiy va siyosiy adabiyotda milliy identifikatsiyaning inqirozga yuz tutishi to'g'risida tobora ko'proq ilmiy qarashlar ilgari surilmoqda.

Mazkur muammo bugungi kunda nafaqat Osiyo, Afrika, Lotin Amerikasi yoki Yaqin Sharq kabi siyosiy jihatdan beqaror mintaqalarga, balki AQSh, Rossiya, Fransiya, Germaniya, Buyuk Britaniya kabi nisbatan barqaror demokratik tizimlarga ega davlatlarga ham taalluqlidir. Bu esa milliy identifikatsiyaning global miqyosdagi transformatsiyasi va muqobil identifikatsiyaviy ko'rinishlarning shakllanishi bilan izohlanadi.

Xususan, globallashuv sharoitida ko'plab davlatlar, jumladan mamlakatimiz ham, o'z milliy identifikatsiyasini saqlab qolgan holda, global iqtisodiy va madaniy makonga moslashish zarurati bilan yuzma-yuz kelmoqda. Bu holat "milliy o'zlikni saqlagan holda zamonaviylikni qamrab olish" muammosini keltirib chiqarmoqda. Bunday vaziyatda milliy identifikatsiyani saqlab qolish nafaqat siyosiy barqarorlik, balki ijtimoiy birdamlik va tarixiy uzviylikni ta'minlashning ham asosiy omili sifatida qaralmoqda.

Zamonaviy jahon tartiboti va xalqaro ijtimoiy-siyosiy munosabatlar tizimining shakllanishi jarayonida milliy identifikatsiya masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, global integratsiya jarayonlarining jadallashuvi — jumladan, yirik xalqaro tashkilotlar (Yevropa Ittifoqi, BMT, NATO) faoliyatining kuchayishi, xalqaro hayot tarzining standartlashuvi, transmilliy korporatsiyalarning kengayishi, xalqaro migratsiya oqimlarining ortib borishi, global mehnat bozori infratuzilmasining shakllanishi va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tez sur'atlar bilan rivojlanishi — milliy identifikatsiyani qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda [5].

Bu omillar fonida, milliy identifikatsiya tushunchasining hayotiyligi va barqarorligi tobora ko'proq savol ostiga olinmoqda. Ya'ni, avvalgi tarixiy bosqichlarda nisbatan aniqlik kasb etgan milliy o'zlik tushunchasi zamonaviy global kontekstda ko'p qatlamli, murakkab va o'zgaruvchan hodisaga aylangan. Bu esa nafaqat millatlar, balki alohida individlar darajasida ham identifikatsiya inqirozining chuqurlashuviga olib kelmoqda.

Globalizatsiya va milliy identifikatsiya o'rtasidagi munosabat ziddiyatli va murakkab tus olgan. Bir tomondan, globalizatsiya jamiyatlar o'rtasidagi integratsiyani kuchaytirish, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirish va iqtisodiy taraqqiyot uchun keng imkoniyatlar yaratmoqda. Boshqa tomondan esa, u ko'plab davlatlar va millatlarda o'ziga xoslik, suverenlik va milliy qadriyatlarning yemirilishiga oid xavotirlarni kuchaytirmoqda. Shu sababli, ko'plab jamiyatlar global bosimlarga qarshi o'z milliy-madaniy identifikatsiyasini tiklash, himoya qilish va qayta aniqlash zaruratini his qilmoqda.

Ushbu vaziyatda milliy identifikatsiya hozirgi davrda nafaqat shaxsiy o'zlikni anglash vositasi, balki ijtimoiy uyg'unlikni ta'minlash, siyosiy barqarorlikni mustahkamlash va madaniy meros uzviyligini saqlab qolishning muhim strategik omili sifatida e'tirof etilmoqda. Milliy madaniyatlar va ularning institutsional vakillari bo'lmish davlatlar o'z milliy identifikatsiyasini global axborot oqimlari va iqtisodiy raqobat sharoitida saqlab qolish, ifoda etish va mustahkamlashga intilmoqda. Bu esa davlatlarni global kontekstdagi mavjudligini nafaqat texnik-iqtisodiy ko'rsatkichlar orqali, balki o'z milliy o'ziga xosligini saqlagan holda ifoda etishga undaydi.

Natijada, globalizatsiya ikkiyoqlama jarayon sifatida namoyon bo'lmoqda: bir tomondan — yaqinlashuv, madaniyatlararo muloqot va xalqaro birlashuvlarni rag'batlantirsa, ikkinchi tomondan — identifikatsiyaviy xavotirlar, differensiallikka intilish va milliy chegaralarni mustahkamlash harakatlariga sabab bo'lmoqda. Bu holat, ayniqsa, transmilliy madaniy kodlarning jadal kirib kelishi fonida, turli millat va davlatlarni o'z tarixiy-madaniy ildizlariga qaytishga va ularni qayta talqin qilishga undaydi.

Shunday qilib, zamonaviy global muhitda milliy identifikatsiya masalasi o'z mohiyatiga ko'ra faqat ijtimoiy-madaniy fenomen emas, balki siyosiy, iqtisodiy va gumanitar xavfsizlik nuqtai nazaridan ham strategik ahamiyatga ega bo'lgan murakkab tizimli masalaga aylangan.

Zamonaviy davrda «jamiyat rivojlanishi» tushunchasi bilan milliy-madaniy xilma-xillik o'rtasidagi o'zaro munosabat masalasi nafaqat nazariy, balki amaliy-siyosiy jihatdan ham alohida e'tiborga loyiqdir. Chunki har qanday ijtimoiy taraqqiyot jarayoni muqarrar ravishda identifikatsiya, ya'ni jamiyat a'zolarining o'zini tanish, madaniy, etnik va tarixiy mansublikni anglash jarayonlariga tayanadi. Shu nuqtai nazardan qaralganda, milliy-madaniy xilma-xillik faqatgina madaniyatlararo muloqot shakli emas, balki ijtimoiy integratsiyaning barqarorligi, siyosiy mustahkamlik va ijtimoiy birdamlikning muhim tayanchi sifatida qaralmoqda.

Globalizatsiya sharoitida milliy identifikatsiya inqirozini ijtimoiy-falsafiy jihatdan o'rganish nafaqat nazariy ahamiyatga, balki muayyan ijtimoiy-siyosiy natijalarni anglashga xizmat qiluvchi tamoyil xarakteriga egadir. Bunday tahlil global ijtimoiy-siyosiy jarayonlarning mahalliy madaniy kontekst bilan qanday o'zaro ta'sirlashayotganini, shuningdek, jamiyatlarning o'z milliy-madaniy asoslarini qanday saqlab qolayotganini tushunishga imkon beradi. Milliy identifikatsiyaning inqirozli holatlari aslida zamonaviy sivilizatsiyaning rivojlanishida mavjud bo'lgan qarama-qarshiliklarning bir ko'rinishi sifatida namoyon bo'ladi.

Shu munosabat bilan, milliy identifikatsiya zamonaviy jamiyatning sotsial-madaniy dinamikasini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida qaralishi kerak. U jamiyatning o'z-o'zini anglash, o'zini rivojlantirish, ichki barqarorlikni ta'minlash va madaniy merosni uzluksiz davom ettirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ayniqsa, global madaniy bosimlar, axborot oqimlarining notekis tarqalishi, transmilliy qadriyatlarning keng tarqalishi sharoitida milliy

identifikatsiyani saqlab qolish va mustahkamlash davlat siyosati va ijtimoiy barqarorlik nuqtai nazaridan ustuvor yo'nalishlardan biriga aylanmoqda.

Shu bois, milliy identifikatsiya masalasi bugungi kunda nafaqat madaniyatshunoslik yoki sotsiologiya, balki falsafa, siyosatshunoslik, huquqshunoslik va boshqa ijtimoiy-gumanitar fanlarning kesishgan nuqtasida tahlil qilinayotgan ko'p qirrali, tizimli fenomen sifatida baholanmoqda. Bu masalaga kompleks yondashuv zamonaviy davlatlar uchun strategik ahamiyat kasb etadi: u milliy suverenitetning yaxlitligini ta'minlash, madaniy merosni saqlab qolish, fuqarolik birdamligini mustahkamlash va jamiyat ichidagi ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy hamda axloqiy barqarorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ijtimoiy-falsafiy tadqiqotlarda identifikatsiya fenomenini anglash muammosi o'zining murakkab va ko'p qatlamli tabiati bilan ajralib turadi. Olimlarimiz ta'kidlaganidek, bu murakkablik faqatgina bugungi global jarayonlar va ularning o'zgaruvchan rivojlanish tendensiyalari bilan emas, balki bevosita "identifikatsiya" tushunchasining o'ziga xos konseptual noaniqligi bilan ham bog'liqdir. Identifikatsiya muammosi hozirgi paytda ko'plab ilmiy sohalar — sotsiologiya, psixologiya, falsafa, antropologiya va siyosatshunoslikda muhim tadqiqot obyekti aylangan bo'lsa-da, uning mohiyatini izohlashga doir yondashuvlar xilma-xil va ko'p jihatlidir.

Adabiyotlar sharhi. "Identifikatsiya" tushunchasining genezisini o'rganar ekanmiz, uning eng dastlabki izlari qadimgi davr falsafiy merosida, ochiq yoki bilvosita shaklda, kuzatiladi. Jumladan, Platon, Aristotel kabi faylasuflarning qarashlarida insonning o'zini anglash, o'zini boshqalar bilan taqqoslash va jamoaga nisbatan o'z o'rnini aniqlash masalalari bevosita identifikatsiyaning falsafiy ildizlariga borib taqaladi. Ularning asarlarida shaxs va jamiyat o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik, axloqiy o'zlik, mavjudlik va tafakkur orqali o'zini anglash g'oyalari ilgari surilgan.

Yangi davrga kelib, bu masala yanada chuqurroq gnoseologik mazmunga ega bo'lib, individual ong, shaxsiy refleksiya va bilim orqali o'zlikni anglash muammosi asosiy tadqiqot obyekti aylangan. Dekartning "Cogito, ergo sum" (Men o'ylayman, demak, mavjudman) tamoyili identifikatsiyaning gnoseologik o'lchamiga tamal toshi qo'ygan bo'lsa, Kant, Spinoza, Yum, Şelling va Hegel singari mutafakkirlar shaxs va jamiyatning o'zaro nisbatini hamda identifikatsiya jarayonining falsafiy mezonlarini chuqur tahlil qilganlar [1].

XX asr psixologiyasi va sotsiologiyasida ushbu tushunchaning evolyutsiyasi yangi bosqichga ko'tarildi. Sigmund Freydning psixanalitik nazariyasi orqali identifikatsiya shaxsiy rivojlanishning psixodinamik omili sifatida talqin qilinsa, Erik Fromm va Erik Erikson ushbu jarayonni insonning ijtimoiy kontekstdagi o'zlikni anglash mexanizmi sifatida yoritgan [2]. Jorj Mid va Erving Goffman esa ijtimoiy identifikatsiyani ijtimoiy rollar, intersub'yektiv muloqot va jamiyatdagi o'zaro kutilmalar orqali shakllanadigan dinamik hodisa sifatida tahlil qilgan. Zamonaviy ijtimoiy nazariyachilar, xususan Yurgen Habermas, Entoni Giddens hamda Semuel Xantington kabi mualliflar esa identifikatsiyani sivilizatsiyalararo muloqot, modernlik va globallik kontekstida qayta talqin qilganlar [3].

Milliy va xorijiy tadqiqotlar identifikatsiya jarayonining ikki asosiy darajada — individual va ijtimoiy qatlamlarda sodir bo'lishini ta'kidlaydi. Shaxsiy (individual) identifikatsiya — bu insonning o'ziga xoslik sifatini belgilovchi ichki psixologik va madaniy mezonlarning shakllanishi bo'lsa, ijtimoiy identifikatsiya — bu shaxsning o'z jamiyatining ijtimoiy me'yor va qadriyatlariga moslashuvi, o'zini ular bilan uyg'unlashtirishi natijasida

vujudga keladi. Ushbu ikki daraja o'zaro bog'liq holda ishlaydi va shaxsning ijtimoiy tizimdagi holati, o'zini jamiyatda qanday tutishi va o'zini qanday anglashini belgilab beradi.

Shuni ta'kidlash joizki, zamonaviy fan doirasida identifikatsiya fenomenining yagonaligi mavjud emas. Turli nazariy maktablar va ilmiy yondashuvlar ushbu tushunchani o'ziga xos tarzda talqin qiladi. Masalan, sotsiologik yondashuvlar ko'proq jamiyatdagi ijtimoiy rollar va strukturaviy pozitsiyalarga urg'u bersa, psixologik konsepsiyalar shaxsiy identitetning ichki motivlari va kechinmalarini ilgari suradi. Shu bois, identifikatsiya ko'p o'lchamli, ko'p bosqichli va madaniy jihatdan shartlangan ijtimoiy-falsafiy hodisa sifatida baholanishi lozim.

Umuman olganda, identifikatsiya shaxs yoki guruhning ma'lum bir ijtimoiy hamjamiyat, qadriyatlar tizimi, madaniy kontekst va turmush tarziga nisbatan o'z-o'zini tenglashtirishi, ushbu tizimlar bilan o'zini uyg'unlashtirish jarayonidir. Bu jarayon individual o'zlikni anglashdan tortib, ijtimoiy strukturalarda o'z o'rnini belgilashgacha bo'lgan keng ko'lamli ijtimoiy-madaniy harakatni qamrab oladi.

Identifikatsiya fenomenining ko'p qirrali va dinamik xarakteriga tayanib, uning turli shakllarini tahlil qilgan holda quyidagicha xulosaga kelish mumkin.

Avvalo, identifikatsiyaning shakllanishi va rivojlanish jarayoni shaxsning o'zini boshqalar bilan o'zaro munosabatlar kontekstida anglashga, ular bilan taqqoslashga va ijtimoiy muhit tomonidan tan olinishi zaruratiga asoslangan antropologik ehtiyoj sifatida namoyon bo'ladi. Bu ehtiyoj shaxsning ijtimoiy muhitda o'z o'rnini aniqlash, o'ziga nisbatan barqaror munosabatni shakllantirish va ma'naviy butunlikni ta'minlash zarurati bilan bog'liq. Shu ma'noda, identifikatsiya – bu butun hayot davomida davom etadigan, izchil bo'lmagan, regressiv yoki progressiv yo'nalishlarda kechadigan murakkab psixosijtimoiy jarayondir. U shaxsiy taraqqiyotning ajralmas tarkibiy qismi sifatida e'tirof etiladi.

Identifikatsiya mohiyatan ijtimoiy hodisa bo'lib, u faqat shaxsning jamiyatdagi boshqa subyektlar bilan o'zaro munosabatlari orqali, tajriba almashinuvi va kommunikativ interaksiya orqali yuzaga keladi. Mazkur jarayon doirasida shaxs o'zining ijtimoiy holati, mavqeyi va tegishlilik tuyg'usini anglaydi, uni o'zlashtiradi va kerak bo'lsa, yangidan talqin qiladi. Demak, identifikatsiya – bu doimiy ravishda qayta qurilib boradigan, o'zgaruvchan ijtimoiy-kognitiv konstruktsiya bo'lib, shaxs ijtimoiy tizimlar bilan integratsiyalashuvining asosiy shakli hisoblanadi.

Identifikatsiyaning asosiy funksiyalariga quyidagilarni kiritish mumkin: shaxs va boshqalar o'rtasidagi "Men" va "Men emas" chegaralarini aniqlash [2]; shaxsiy taraqqiyotni rag'batlantirish; psixologik va ijtimoiy uyg'unlikni shakllantirish; xulq-atvor va faoliyatni tartibga solish hamda ijtimoiy tajribani anglash va izohlash imkonini berish. Ushbu funksiyalar shaxsning nafaqat individual identikligini, balki uning ijtimoiy tizimlarda faol ishtirok etishini ta'minlaydi.

Bugungi texnologik taraqqiyot va globallashtirish sharoitida yuzaga kelgan madaniy-sivilizatsion inqiroz ilgari identifikatsiyaning mustahkam poydevorini tashkil etgan insoniy qadriyatlarning qayta baholanishiga olib kelmoqda. Jamiyatning tarkibiy tuzilmasida ro'y berayotgan tub o'zgarishlar shaxsning mavjudligini anglash jarayonida noaniqliklar yuzaga kelishiga, natijada esa identifikatsiya inqirozining chuqurlashishiga sabab bo'lmoqda.

Hozirgi kunda identifikatsiya tizimidagi ichki o'zaro bog'liqlikka alohida e'tibor qaratish lozim. Unga ko'ra, bir ijtimoiy sohadagi identifikatsion transformatsiya boshqa sohalarda ham muayyan o'zgarish yoki inqirozni yuzaga keltirishi mumkin. Ayniqsa, ijtimoiy

identifikatsiyaning zaiflashuvi yoki yo'qolishi milliy identifikatsiya tizimiga bevosita salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli identifikatsiya tizimiga yondashuvda uni faqat alohida qatlam emas, balki kompleks, o'zaro ta'sirchan elementlar tizimi sifatida o'rganish zarurati paydo bo'lmoqda.

Tahlil va natijalar: Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki:

- Milliy identifikatsiya ijtimoiy munosabatlar va shaxsning o'zini tanish ehtiyojiga asoslangan dinamik psixosotsial jarayon.
- Identifikatsiya shaxsiy (individual) va ijtimoiy qatlamlarda mavjud bo'lib, ularning o'zaro ta'siri shaxsning jamiyatdagi o'rnini belgilaydi.
- Globallashtirish jarayonlari milliy identifikatsiyani murakkablashtirib, uning inqiroziga olib kelmoqda.
- Identifikatsiya tizimlaridagi o'zaro bog'liqlik sababli, ijtimoiy identifikatsiyaning zaiflashuvi milliy identifikatsiyaga salbiy ta'sir ko'rsatadi.
- Milliy identifikatsiya davlat suvereniteti, madaniy meros va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda strategik ahamiyatga ega.

Xulosa. Milliy identifikatsiya faqatgina madaniy fenomen emas, balki zamonaviy siyosiy, iqtisodiy va gumanitar xavfsizlik kontekstida ham muhim mavzu hisoblanadi. Globallashtirish jarayonlari ijtimoiy integratsiya va madaniy muloqot imkoniyatlarini oshirsa-da, u milliy o'zlik va suverenitetga tahdid soluvchi jarayon sifatida ham ko'rilmogda. Shu sababli davlatlar va jamiyatlar o'z milliy identifikatsiyasini himoya qilish, saqlash va yangilash zaruratini his qilmoqda. Bu jarayon siyosiy barqarorlik, ijtimoiy birdamlik va madaniy merosni uzluksiz rivojlantirish uchun muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Giddens A. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. Stanford University Press. 1991.
2. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. М., 1996; Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. М., 1986.
3. Альтерматт У. Этнонационализм в Европе // Пер. с нем. С.В.Безарновой. М.: РГГУ, 2000.
4. Huntington S. P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. Simon & Schuster. 1996.
5. Smith R. C. Transnationalism and National Identity. Routledge. 2002.
6. Smith A. D. National Identity. University of Nevada Press. 1991.
7. Hall S. Questions of Cultural Identity. SAGE Publications. 1996.
8. Habermas J. The Inclusion of the Other: Studies in Political Theory. MIT Press. 1998.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 6 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).